

Брифінг: Оновлення щодо доступу до захисту для осіб без громадянства, що втікають з України

28 квітня 2022

У цьому другому інформаційному брифінгу нашої [серії](#) про безгромадянство та кризу в Україні надається оновлена інформація та рекомендації щодо доступу до захисту для біженців з України, які не мають громадянства, в тому числі відповідно до Директиви ЄС про тимчасовий захист (TPD). Остання інформація від наших членів і партнерів свідчить про те, що для забезпечення рівного доступу біженців з числа осіб без громадянства та осіб під ризиком безгромадянства з України, в ЄС (відповідно до TPD) та в інших європейських країнах, має бути вжито необхідних невідкладних дій.

У брифінгу йдеться про:

1. Нагадування: хто є особами без громадянства в Україні
2. Оновлення: бар'єри в отриманні захисту в Європі (включаючи згідно TPD)
3. Рекомендації: забезпечення доступу до захисту для осіб без громадянства, що втікають з України

1. Нагадування: хто є особами без громадянства в Україні

Більшість людей без громадянства, які проживають в Україні, є особами без громадянства «у власній країні» і – через відсутність громадянства – не можуть підтвердити документально свої зв'язки з Україною чи будь-якою іншою країною.

Оцінки чисельності населення без громадянства суттєво різняться. У 2021 році УВКБ ООН повідомляло про **35 875** осіб, без громадянства або «з невизначеним громадянством», лише **6 047** з яких були зареєстровані як проживаючі в Україні на законних підставах. Вважається, що ще багато десятків тисяч знаходяться під ризиком безгромадянства, включаючи 10-20% населення ромів і 55% дітей, народжених на непідконтрольних уряду територіях (NGCA) і Криму з 2014 року. За даними Світового банку, **999 тис.** осіб старше 15 років проживають в Україні без документів, які посвідчують особу. Хоча не всі вони будуть особами без громадянства, більшість із них не зможуть підтвердити документально своє українське громадянство і можуть опинитися у підвищеному ризику безгромадянства.

У 2021 році [Україна запровадила](#) процедуру визнання особою без громадянства, щоб визначити осіб без громадянства на території країни та надати їм захист. До кінця 2021 року посвідку на тимчасове проживання за цією процедурою отримали лише **55 осіб**; і понад 800 звернулися та були документовані довідкою про звернення за визнанням особою без громадянства.

Групи населення, вражені безгромадянством в Україні:

- **Роми**, які не мають цивільних документів для набуття/підтвердження свого українського громадянства
- **Колишні громадяни СРСР**, які не змогли отримати українське громадянство у 1991 році та залишилися без громадянства через відсутність доступу до правової допомоги та інші фактори
- **Населення непідконтрольних уряду територій** та Криму та внутрішньо переміщені особи, які не можуть отримати/поновити особисті документи з 2014 року

• **Шукачі захисту, біженці та мігранти** (та їх діти), які проживають в Україні, які були без громадянства до виїзду з країни походження або після цього стали особами без громадянства через переміщення, дискримінацію, правонаступництво чи позбавлення громадянства

2. Оновлення: бар'єри в отриманні захисту в Європі (включаючи згідно TPD)

Остання інформація від членів та партнерів ENS в Україні та сусідніх країнах свідчить про те, що особи без громадянства та під ризиком безгромадянства, які тікають з України, стикаються з перешкодами в отриманні захисту через відсутність у них громадянства, документів та/або статусу проживання.

Перешкоди в Україні

Були [повідомлення](#) про расову дискримінацію, дискримінацію ромів та нерівне ставлення на українській стороні кордону. У період з 16 по 18 квітня Державна прикордонна служба України тимчасово запровадила [політику](#) виїзду з України лише тим українцям, які мають біометричні документи, що посвідчують особу (за деякими винятками для осіб, які втікають від активних бойових дій або осіб з інвалідністю). Увечері 18 квітня до політики було [внесено зміни](#), які дозволили всім особам, які мають національні документи, що посвідчують особу, з усіх куточків України виїжджати з території. Це, ймовірно, обмежить у виїзді з України багатьох осіб без громадянства та осіб під ризиком безгромадянства.

Члени ENS в Україні [повідомляють](#) про значні перешкоди для осіб без громадянства та тих, хто не має документів, щоб стати на облік внутрішньо переміщених осіб і отримати відповідну підтримку, складнощі при перетині внутрішніх контрольно-пропускних пунктів, а також побоювання осіб, які не має документального підтвердження їх зв'язку з Україною, що вони не зможуть повернутись до України, навіть якщо вони мають можливість виїхати.

В'їзд до сусідніх країн

Угорщина, Словаччина, Польща, Румунія та Молдова заявили, що допускають усіх, хто тікає від війни в Україні, включаючи осіб без громадянства, осіб під ризиком безгромадянства та/або осіб без документів. Проте на різних пунктах перетину кордону [повідомлялося](#) про непослідовну практику та випадки дискримінації. Особи, які не мають українських (біометричних) паспортів, можуть зіткнутися з перешкодами в доступі на територію або проходити додаткові процедури «вторинної перевірки», в тому числі в деяких випадках в умовах затримання.

Доступ до отримання захисту

Держави-члени ЄС наразі не зобов'язані надавати тимчасовий захист більшості осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства, які проживають в Україні. Люди, які не мають документального підтвердження громадянства, міжнародного захисту чи посвідки на проживання в Україні, стикаються зі значними перешкодами в отриманні захисту.

Директива ЄС про тимчасовий захист надає негайний захист лише громадянам України та тим, хто мав міжнародний захист або «еквівалентний національний захист» в Україні до 24 лютого 2022 року (та членам їхніх сімей). Особи без громадянства, які можуть довести, що вони мали посвідку на постійне проживання в Україні до 24 лютого і «не можуть безпечно повернутися до своєї країни чи регіону походження», також мають право на захист, але держави-члени можуть вибирати, чи застосовувати TPD чи «адекватний захист відповідно до національного законодавства». Держави-члени можуть поширювати захист на інших, включаючи осіб без громадянства, які «легально проживали» в Україні.

Наша [серія брифінгів по країнах прибуття](#) надає більш детальну інформацію про шляхи захисту, доступні для осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства, які тікають з України в різні

країни. Більшість європейських країн не поширили тимчасовий захист (або інші варіанти захисту для українських біженців) на осіб без громадянства з України. Якщо вони зможуть втекти, більшість людей без громадянства будуть змушені вдатися до надання притулку, гуманітарного захисту або процедур визначення безгромадянства (за наявності). Ці процедури тривалі, підлягають суворим вимогам в частині доведення, які важко виконати особам без громадянства, і не забезпечують негайного захисту. Подача заявки на ці процедури також може перешкодити подальшому переміщенню та/або поверненню в Україну, що означає, що деякі люди не бажають подавати заявку.

3. Рекомендації: забезпечення доступу до захисту для осіб без громадянства, що втікають з України

Європейській Комісії:

- Вимагати від держав-членів ЄС впровадження Директиви про тимчасовий захист в інклюзивний спосіб відповідно до принципів міжнародного права та права ЄС щодо недискримінації та захисту прав осіб без громадянства
- Внести зміни до [Оперативні настанови з імплементації Директиви про тимчасовий захист](#) з метою:
 - Пояснити, хто є особами без громадянства в Україні та їхній правовий статус, закликаючи Держави-члени враховувати це під час оцінки зв'язків з Україною;
 - Роз'яснити, що «еквівалентний національний захист» відповідно [до статті 2\(1\)\(b\) Рішення Ради](#) передбачає зокрема захист як особи без громадянства відповідно до Конвенції ООН щодо статусу осіб без громадянства 1954;
 - Закликати Держав-членів поширювати тимчасовий захист на всіх осіб без громадянства/під ризиком безгромадянства, які втікають з України, які не можуть повернутися з тих самих причин, що й інші українці, і які, за визначенням, не мають жодної (іншої) країни, до якої можна було б повернутися;
 - Дотримуватись гнучкості у вимогах підтвердити документально попереднє місце проживання в Україні, визнаючи притаманну складність підтвердження безгромадянства та [проблеми з документуванням](#), з якими стикаються особи без громадянства;
 - Вимагати, щоб інформація про безгромадянство повідомлялася в Плані готовності до міграції та кризовому плані ЄС (EU Migration Preparedness & Crisis Blueprint);

Державам-членам ЄС:

- Поширити тимчасовий захист на всіх осіб без громадянства та осіб під ризиком безгромадянства, які втікають з України, «використовуючи свої межі розсуду найбільш гуманним способом» згідно з Оперативними настановами, і таким чином дотримуючись своїх міжнародно-правових зобов'язань (зокрема, згідно з Конвенцією 1954 року про статус осіб без громадянства, Женевської конвенції 1951 року, Конвенція про права дитини 1989 року та Конвенції про скорочення безгромадянства);

Всім європейським Державам:

- Визначати осіб без громадянства на своїй території та надавати їм захист, гарантований у Конвенції 1954 року, у тому числі шляхом раннього виявлення (первісних

ознак) безгромадянства та звернення до відповідних процедур для визначення безгромадянства;

- Гарантувати кожній дитині право на реєстрацію народження, правосуб'єктність та громадянство, щоб запобігти майбутнім випадкам безгромадянства, що виникають через війну, і полегшити доступ до процедур визначення та/або набуття громадянства, які стосуються забезпечення прав дитини;
- Усунути перешкоди в захисті українських біженців у рамках національних механізмів для всіх осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства з України, та сприяти їх свободі пересування та праву на повернення в Україну.

London, United Kingdom
Media: +44 7522 525673
info@statelessness.eu
www.statelessness.eu

European
Network on
Statelessness

The [European Network on Statelessness \(ENS\)](#) is a civil society alliance of over 170 organisations and individuals working to address statelessness in 41 European countries.